

SECTIO V.

DE VOLUNTATE DEI SALVIFICA.

CAPUT I.

DE RATIONE MULTPLICITER DISTINGUENDI VOLUNTATEM DIVINAM IN SE SIMPLICISSIMAM.

THEISIS XLVII.

De voluntate Dei antecedente et consequente.

« Licet divina voluntas in se unus sit actus simplicissimus, nobis tamen pro diversitate obiectorum ad quae refertur, opus est multiplici consideratione et distinctione rationis; circa voluntatem vero salvificam maxime necessaria a ss. Patribus et theologis usurpata distinctio est in voluntatem *antecedentem* et *consequentem*. Quia in partitione iuxta eorundem Patrum ac veterum theologorum nominatim que s. Thomae et s. Bonaventurae doctrinam terminus, praे quo voluntas salvifica *antecedens* dicitur vel *consequens*, est praevision liberorum actuum creaturæ, non autem ante omnem praevisionem praedefinita manifestatio iustitiae et pulchritudo universi. »

I. Ex iis, quae de divina simplicitate et de distinctionibus rationis superius demonstrata sunt, satis constat a) divinam voluntatem concipi non posse velut potentiam, quae diversos eliciat actus; sed esse eam unum simplicem actum ipsamque divinam essentiam spectatam sub ratione volitionis, quae pro obiecto principe et necessario habet ipsum bonum infinitum et esse; ad bona vero alia, ut sint, absque ulla sui mutatione libere terminatur (vide th. XXXVII.). Constat b) eandem volitionem infinitam eminenter aequivalere multis actibus, quatenus illa una terminatur ad multa obiecta diversa, in quae voluntas finita non nisi distinctis diversisque actibus ferri posset. Unde sicut in divina volitione omnis distinctio realis negari debet, ita distinctiones virtuales, ut a nobis inadæquatis conceptibus intelligitur, necessario sunt admittendae (vide p. 165.). Quamvis igitur indubitatum sit, quod aiunt PP. cum Cyrillo Alex. dialog. V. de Trin. T. V. p. 555, « non distinctam esse divinam voluntatem ab ipso Deo, et qui voluntatem dicat, ipsam Patris ac Filii signifi-

care naturam, » multipliciter tamen PP. iidem divinam voluntatem distinguunt praे diversa ratione obiectorum, ad quae illa porrigitur.

II. Potissima est apud ss. Patres frequens et ab ipsis lucidissime declarata distinctio voluntatis *antecedentis* seu *primaæ*, et voluntatis *consequentis* sive *secundæ*. *Antecedens* et *consequens* nomina sunt relativa; antecedere enim aliquid intelligitur praे alio posteriori, et consequi relate ad aliud prius sive re sive ratione. Quaeritur ergo, quis sit terminus, praे quo voluntas Dei dicatur *antecedens* et *consequens*. Solutio huius quaestionis tanti est momenti, ut ab ea velut a suo principio ac fundamento pendeat sincera interpretatio fere totius doctrinae de voluntate salvifica et de praedestinatione ad gloriam.

Non defuerunt aliqui Scholae theologi inde a saec. XVI, qui ut suas sententias de praedestinatione, de praedefinitione omnium actuum nostrorum absolute antecedente praescientiam, et de modo praemotionis atque efficacis gratiae conciliarent cum doctrina catholica de *antecedente voluntate salutis omnium hominum*, coacti sunt defendere, non liberos actus nostros praevisos sed plane alium esse terminum, praे quo voluntas Dei *antecedens* dicatur et *consequens*. Proximam occasionem suae interpretationis sumpserunt ex quadam voluntatis utriusque explicatione, quam habet s. Thomas 1. q. 19. a. 6. Docet ibi Angelicus, voluntatem *antecedentem* esse eam, qua Deus vult *bonum secundum se consideratum*; quia autem aliquando id, quod secundum se consideratum esset bonum, ex aliquo adjuncto bonum esse desinit, inde ait fieri, ut voluntate *consequente*, quae refertur ad *rem consideratam secundum omnia adiuncta*, Deus quandoque nolit id, quod vult voluntate *antecedente*. Haec adiuncta, ex quibus fiat, ut Deus voluntate *consequente* non velit omnium hominum salutem, affirmarunt illi interpretes non intelligi apud s. Thomam peccata hominum, sed longe aliud omnino independens a libera hominum voluntate. Est scilicet ex eorum opinione adiunctum, quo Deus movetur, ut salutem innumerabilium hominum nolit, quod, si omnes salvarentur, iustitia Dei non satis manifestaretur, et minor esset pul-

christo universi. Unde aiunt illi, terminum p[re]a quo Dei voluntas salvifica dicitur *antecedens* vel *consequens*, nequam esse praevism sanctitatem vel pravitatem creaturae, ut nos asserimus; sed voluntatem *antecedentem* esse, qua Deus vult salutem omnium spectatam per se, praecisione facta ab eo adiuncto, quod haec omnium salvatio impediret « maius bonum universale et pulchritudinem universi; » voluntatem *consequentem* esse, qua Deus considerato illo adiuncto boni maioris vult salutem praedestinatorum tantum, salutem aliorum non vult.

Utrum fideliter retulerimus opinionem, quam refellendam suscipimus, iudicetur ex propriis verbis eorum interpretum, quae ita habent. 1°. « Dicitur voluntas antecedens, non quia antecedat bonum vel malum usum nostri arbitrii; sed quia antecedit voluntatem, qua Deus fertur in obiectum consideratum cum aliquo adiuncto, quae est consequens consideratio eius. » 2°. « Si consideretur salus reproborum (i. e. non praedestinatorum, dum adhuc fruuntur hac vita) secundum se et absolute, sic est a Deo volita; si autem consideretur, ut habet (salus) adiunctam privationem aut parentiam maioris boni, videlicet *boni universalis providentiae divinae, pulchritudinis universi, manifestationis iustitiae divinae in reprobis, et maioris splendoris misericordiae eius in electis*, sic non est volita a Deo. Et secundum hoc asserimus, quod voluntate consequente Deus non vult omnes salvos fieri, sed solos praedestinatos. » 3°. « Non est necesse quod Deus voluntate antecedente velit oppositum eius, quod vult voluntate consequente » (1). 4° « Voluntas antecedens importat formaliter in Deo actum conditionatum, quo *vellet* salutem omnium, nisi ex hoc impediretur pulchritudo universi et bonum universale divinae iustitiae

(1) Quod dicitur hoc 3° numero est verissimum et a nobis conceditur, quando terminus, p[re]a quo voluntas salutis dicitur *antecedens* et *consequens*, est sanctitas; tum enim Deus, sicut vult salutem hominis voluntate antecedente conditionata, ita praevidens conditionem verificatam vult salutem voluntate consequente et iam absoluta. At si terminus, p[re]a quo fit distinctio, ut in omnibus reprobis, est finalis status peccati, voluntas consequens absoluta iustae damnationis vult sane oppositum eius, quod vult voluntas antecedens conditionata.

et misericordiae » Didac. Alvarez de Auxil. disp. XXXIV. nn. 3-5. p. 260. 261.

At vero apud ss. Patres et theologos vetustiores certissime dicitur voluntas salvifica *antecedens*, quatenus ratione antecedit et nondum supponit praevisionem liberorum actuum creaturae; *consequens* vero, quae est consequenter ad liberos actus praevisos hosque supponit.

Nam a) voluntas *antecedens* dicitur a Patribus ea, quam Deus ex se et ex insita sua bonitate concipit; voluntas *consequens* dicitur ea, quam Deus concipit provocatus velut nostris liberis actibus. Unde b) voluntate *antecedente* Deus, cuius natura bonitas, qui « diligit omnia quae sunt, et nihil odit eorum quae fecit; » « qui amat animas; » « cui non sunt necessarii homines impii » Sap. XI. 25. 27; Eccli. XV. 12; non vult nisi suae bonitatis communicationem licet secundum gradus diversos, non vult nisi quod creaturae rationali ad suam imaginem creatae undequaque bonum est; voluntate autem consequente Deus vult aliqua, quae solum suppositis malis creaturae actibus in se bona sunt, et creaturae peccatrii mala sunt privationesque magnorum bonorum. c) Praevisis itaque bonis actibus creaturae liberae Deus vult voluntate *consequente* bona, quae etiam vult voluntate *antecedente*; praevisis autem malis actibus creaturae liberae vult Deus aliquando, quae bona non sunt nisi consequenter ad eos actus, et quae voluntate *antecedente* non vult.

Quamvis igitur voluntas *antecedens* et *consequens* sit etiam p[re]a meritis bonis; quia tamen ibi obiectum p[re]a utraque ratione voluntatis non est diversum, contra vero quia obiectum voluntatis consequentis est irrogatio poenae, ubi terminus distinguens sunt praevisa merita mala; ideo Patres voluntatem *consequentem* frequentissime hoc altero modo considerant, prout est voluntas iustitiae punientis *consequens ad opera nostra mala*. « Beneplacitum, inquit Chrysostomus hom. I. in Eph. n. 2, ubique est voluntas *praecedens*; est enim praeter hanc etiam alia voluntas. Sic *prima* voluntas est, ut non pereant, qui peccaverunt; voluntas *secunda* est, ut pereant qui *mali facti sunt*. Non enim profecto necessitas eos punit sed voluntas... Benepla-

citum itaque dicit Paulus voluntatem, quae est *prima*, quae est *vehemens*, quae est cum desiderio voluntas » (1). Ex Chrysostomo Damascenus suam expressit doctrinam, quem deinde Scholastici secuti sunt. « Nosse oportet, ait Fid. orthodox. II. 29, quod Deus *antecedenter* vult omnes salvos fieri; non enim ut nos puniret, sed ut participes essemus eius bonitatis, nos condidit utpote bonus. *Peccantes* autem vult puniri ut iustus. Dicitur igitur voluntas *prima*, *antecedens*, et *beneplacitum* (*εὐδοκία*) quae ex ipso est; voluntas autem *secunda* et *consequens* et *permisso*, quae est *ex nostra causa* » (2). Eadem fere dial. cont. Manichaeos n. 79. iterum repetit, et illustrat comparatione cum terreno iudice, quam deinde s. Thomas adoptavit 1. q. 19. a. 5, et qua ante ipsum eodem modo usus est s. Gregorius M. (si is est auctor) in 1. Reg. I. II. c. 2. n. 20. « Quamvis, inquit Damascenus, volens iudicet (puniat), non tamen voluntate *antecedente* sed *consequente*. Voluntas quidem *antecedens* est, quod quis vult a se ipso; voluntas *consequens* est, quae proficiscitur *ex causa aliorum*, quae fiunt. Antecedenter enim ex se ipso Deus vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis pervenire, *nobis autem peccantibus* vult nos puniri ad utilitatem. Et antecedens quidem Dei voluntas est bonitatis; consequens vero est iustitiae eius » (3). Eodem modo et verbis paene eisdem loquuntur PP. alii, ut ante reliquos Tertull. contr. Marc. II. 11. « Bonitas Dei prior secundum naturam, severitas posterior secundum causam; illa ingenita, haec

(1) Πανταχου γαρ εὐδοκια το θελημα ἔστι το προηγουμενον. ἔστι γαρ και ἄλλο θελημα· οιον θελημα πρωτον το μη ἀπολεσθαι ἡμαρτηκοτας, θελημα δευτερον το γενομενους κακους ἀπολεσθαι· ου γαρ δη ἀναγκη αυτους κολαζει ἀλλα θελημα κ. λ.

(2) Δεγεται ούν το μεν πρωτον, προηγουμενον θελημα και εὐδοκια, ἐξ αύτου ού· το δε δευτερον, ἐπομενον θελημα και παραχωρησις ἐξ ἡμετερας αἵτιας.

(3) « Ex hoc quod dicitur Deus prior ad miserendum quam ad puniendum... ostenditur, quod Deus miseretur secundum id, quod ex eo est, punit autem secundum id, quod ex nobis est, quod est tale, ut ordinatum esse non possit nisi in poenam. Unde ex principali intentione miseretur, sed punit quasi praeter intentionem voluntatis antecedentis, secundum voluntatem consequentem » S. Th. de Verit. q. 28. a. 3. ad 15.

accidens; illa propria, haec accommodata; illa edita, haec adhibita. » Post ceteros s. Bernardus serm. 5. de Nat. Domini n. 3. scribit: « quod miseretur, proprium illi est; ex se enim sumit materiam et velut quoddam seminarium miserendi. Nam quod iudicat et condemnat, nos cum quodammodo cogimus; ut longe aliter de corde ipsius miseratio quam animadversio procedere videatur... Recte igitur non Pater iudiciorum vel ultionum dicitur sed Pater misericordiarum... eo magis, quod miserendi causam et originem sumat ex proprio, iudicandi vel ulciscendi magis ex nostro. »

Ex constanti hac Patrum doctrina desumpta est explicatio voluntatis salvificae antecedentis et consequentis tradita a s. Thoma, s. Bonaventura ceterisque vetustis theologis. Quod pertinet ad s. Thomam affirmamus, adiuncta, propter quae Deus voluntate *consequente* non vult salutem eorum, qui actu non salvantur, apud Angelicum numquam esse alia, quam peccata hominum. Quod si verum est, idem sane apud Angelicum ac apud ss. Patres assignatur terminus, prae quo voluntas Dei distinguitur *antecedens* et *consequens*. Imprimis itaque s. Thomas in omnibus locis citandis, ubi de hac re agit, appellat ad doctrinam Damasceni, eiusque rationem distinguendi utramque Dei voluntatem omnino probat. Damasceni autem doctrina quam sit manifesta, superius vidimus. Sic de Verit. q. 23. a. 2. primum ait, « huius distinctionis intellectum ex verbis Damasceni esse assumendum. » Tum post luculentam explicationem in corpore articuli, subdit ad 2: « aliquem hominem vult Deus salvari voluntate *antecedente* ratione humanae naturae, quam ad salutem fecit; sed vult eum damnari *voluntate consequente propter peccata, quae in eo inveniuntur*. » Rursum in comment. in 1. Tim. II. lect. 1: « salus omnium hominum secundum se considerata habet rationem, ut sit volibilis, et Apostolus hic ita loquitur, et sic eius voluntas est *antecedens*. Sed si consideretur *bonum iustitiae et quod peccata puniantur*, sic non vult, et haec est voluntas *consequens*. » Pariter in 1. dist. 46. q. 1. a. 1. qui totus articulus nullum relinquit tergiversandi locum: « consideratis omnibus circumstantiis personae, sic non invenitur de omnibus

bonum esse, quod salventur. » Audi ex Angelico, quae sint hae circumstantiae: « bonum enim est eum, qui se praeparat et consentit, salvari per largitatem gratiae divinae, *nolentem vero et resistantem non est bonum salvari, quia iniustum est...* ideo istum hominem sub istis conditionibus consideratum non vult Deus salvari; sed tantum istum, qui est volens et consentiens; et hoc dicitur voluntas consequens, eo quod presupponit praescientiam operum, non tamquam causam voluntatis (quae utpote ipsa Dei essentia non habet causam), sed quasi rationem voliti. » Hoc ipsum explicat ibi ad 5: « dicendum, quod istae conditions quibus homo efficitur deordinatus a consecutione finis, sub quibus existentem Deus eum salvum esse non vult, sunt ex ipso homine, et ideo totum quod sequitur, sibi imputatur ad culpam. » Idem plane docet 1. q. 19. a. 6. « Iustus iudex antecedenter vult omnem hominem vivere, sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem salvari, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suae iustitiae. » Puto iudicis voluntas suspendendi hominem est consequenter ad homicidium, non autem consequenter ad necessitatem pulchritudinis reipublicae nullo adhuc supposito delicto. Ita ergo non necessitas manifestandi iustitiam ante suppositionem peccati, nec pulchritudo universi exigit, ut Deus non omnium velit salutem; sed praesupposito aliquorum finali peccato exigentia iustitiae est, ut hi non salventur. Quomodo autem mala culpae, quae sane non sunt a Deo sed ab homine, a Deo ordinantur ad pulchritudinem universi, et ideo mala poenae *per accidens* conferant ad eandem, declarat s. Thomas 1. q. 19. a. 9. et 1. dist. 46. a. 4. (1). Ex hac porro ratione, quod Deus bonus etiam de malis potest bona facere, explicat 1. q. 23. a. 5. ad 3. post Augustinum, cur Deus mala culpae possit permittere, et voluntate *consequente* aliquos reprobare.

Eadem est doctrina luculentissima inter ceteros s. Bonaventurae 1. dist. 46. a. 1. q. 1. ubi citato Damasceno hanc

(1) Idem habes egregie declaratum a s. Prospero ad capit. Gall. cap. XV. n. XIII. (sive in epitome).

subdit declarationem. « Voluntas *antecedens* est voluntas respectu eius, propter quod Deus hominem fecit, et est irrefragabiliter bonorum. Voluntas autem *consequens* est voluntas, non quae sequitur merita (in tempore iam actu existentia); sed quae vult aliqua secundum scientiam meritorum. Prima, scilicet *antecedens*, dicitur a Magistris *conditionalis*, sive voluntas qua Deus vult, quantum in se est; secunda autem, scilicet *consequens*, dicitur *absoluta*. » Lege ibi reliqua.

Corollarium. Si voluntas salvifica *antecedens* intelligitur p[re]a suo termino comparationis universaliter accepto, consideratur voluntas, ut se habet antecedenter ad praevisionem ipsius peccati originalis, et eo magis omnium liberorum actuum nostrorum. Si vero voluntas salvifica, ut fere semper fit in Scripturis et plerumque a ss. Patribus, spectatur, prout peccato originis supposito refertur ad genus humanum lapsum et reparatum, terminus, p[re]a quo voluntas salutis aeternae dicitur *antecedens* vel *consequens*, est praevisionis status finalis, qui futurus sit in gratia vel in peccato. Haec autem praevisionis tum quoad adultos tum quoad parvulos includit multa, quae utrimque diverso modo se habent. Quamvis igitur abstractio a modo, quo homo perducitur ad statum gratiae vel manet in statu peccati, universim dici possit, terminum p[re]a quo voluntas salutis aeternae appellatur *antecedens* vel *consequens*, esse statum finalem huius vitae; in concreto tamen, spectando hunc terminum una cum suo modo, debet simpliciter dici, alium esse terminum, p[re]a quo *antecedens* vel *consequens* est voluntas salutis parvolorum, quam adulorum. Sed de hoc discrimine aliis erit dicendi locus.